

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ



РЕПУБЛИКА СРПСКА
УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ
Број: 19-3047-1/16
Датум: 14. 11. 2016. год.
БАЊА ЛУКА

ИЗВЈЕШТАЈ *о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе*

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На 267. сједници Вијећа студијског програма Географије, одржаној 06.10.2016. године, једногласно је усвојен приједлог Комисије за писање Извјештаја о подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације. Сходно приједлогу, а на основу члана 149. тачка (1) Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“ број: 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15) Наставно-научно вијеће Природно-математичког факултета на 181. Сједници одржаној 12.10.2016. године донијело је Одлуку (бр. 19/3.2896/16) о именовању Комисије за припремање Извјештаја за оцјену подобности теме за израду докторске дисертације „Планина Бјеласица, природно-друштвена проучавања у функцији одрживог развоја“ кандидата мр Дарка Брајушковића у следећем саставу:

1. Др Мирко Грчић, редовни професор, Географски факултет Универзитета у Београду, ужа научна област: Друштвена географија, предсједник;
2. Др Игор Зекановић, ванредни професор, Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област: Регионална географија, члан;
3. Др Миленко Живковић, ванредни професор, Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област: Регионална географија, члан.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Дарко Брајушковић је рођен 04.06.1969. године у Подгорици. Редовни студиј из

историје и географије уписао је 1989. године на Филозофском факултету у Никшићу, где је дипломирао 1995. године. Постдипломске студије на смјеру Регионална географија на одсјеку за географију Природно-математичког факултета Универзитета у Бањој Луци уписао је 2002. и дана 20. јуна 2006. године одбранио магистарску тезу под насловом „Национални парк Биоградска Гора – туристичко-географска проучавања“. Тиме је Дарко Брајушковић стекао научни степен магистра географских наука.

Септембра 1999. године, ангажован је као професор географије у Средњој мјешовитој школи „Браћа Селић“ у Колашину. Од децембра 1997. године, запослен је у Националном парку Биоградска гора, где је и сада радно ангажован у функцији помоћника директора за унапријеђење и развој. У периоду 2011-2014. године обављао је дужност предсједника општине Колашин. Школске 2009/2010. и 2010/2011. године био је ангажован на предмету Туристичка географија на Факултету за Туризам и хотелијерство, одсјек са сједиштем у Бијелом Пољу, у оквиру Универзитета „Медитеран“. Предсједник је Планинарског савеза Црне Горе и члан Управног одбора Црногорског географског друштва. Познавање језика: руски и енглески.

Као сарадник, учествовао је у писању књиге „Црна Гора“ издавачког предузећа Студио Стругар, Београд 2001. Године, и у изради Туристичко-планинарске карте Бјеласице и Комова у издању Гео-карте из Београда 2002. године. Такође, био је ангажован као један од сарадника на писању књиге „Колашин – одрживи развој“ у издању Савјета за развој подручја Колашин 2006. године. Учесник је бројних научно-стручних симпозија и семинара из области регионалног развоја, географије, туризма и просторног планирања, који су имали национални и међународни карактер.

Научне монографије:

- 1.Брајушковић, Д, и др: (2001): Црна Гора, Монографија, Студио Стругар, Београд.
- 2.Брајушковић, Д, и др: (2006): Колашин-одрживи развој, Монографија,Савјет за развој подручја Колашина, Колашин.
- 3.Група аутора (Брајушковић, Д, и др .) (2002): Туристичко-планинарска карта Бјеласице и Комова, Геокарта, Београд.

Објављени научни радови:

- 1.Брајушковић, Д, Трибић, Г, (2004): Биогеографски мотиви Националног парка „Биоградска гора“ у функцији туризма, Гласник бр.8, Географско друштво Републике Српске, Бања Лука.
2. Брајушковић, Д,(2007): Обим и динамика туристичког промета и њихов утицај на заштиту простора Националног парка „Биоградска гора“, Гласник републичког завода за заштиту природе бр. 31,Подгорица.
- 3.Брајушковић, Д. (2001) Експанзија градње реална пријетња планини Бјеласици, Токови бр.2, Часопис за научна књижевна и друштвена питања, Беране, 2007.

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

У приступу теми, кандидат полази од премисе да су досадашња истраживања подручја планине Бјеласице, првенствено географска, али и из области сродних

наука: геологије, екологије, туризма и просторног планирања, посвећена углавном анализи компонентних садржаја. Недостају комплексна природно-друштвена пручавања регионално-географског карактера и научне студије посвећене одрживом развоју истраживаног подручја.

Међу компонентним истраживањима истичемо значај геолошких, еколошких, климатских, као и истраживања о могућностима развоја туризма планине Бјеласице.

Крајем деветнаестог и почетком двесетог вијека, истраживањима овог простора бавио се утемељивач српске географије Јован Ћвијић. Тачније, траговима глацијације на највећим планинама Босне и Херцеговине и Црне Горе. Резултате објављује у *Глацијалним и морфолошким студијама о планинама Босне и Херцеговине и Црне Горе* из 1889. године и у *Леденом добу у Проклетијама и околним планинама* из 1913. године. Вриједи истаћи његова антропогеографска и етнолошка проучавања становништва овог простора у *Балканском полуострву и југоисточнословенским земљама* из 1922. године.

Од друге половине двесетог вијека, јавља се велики број истраживача, који су се бавили изучавањем геолошких, рељефних, климатских, хидрографских, педолошких, биогеографских и друштвених карактеристика планине Бјеласице.

Геолошким, стратиграфским, геотектонским, и хидрогеолошким истраживањима планине Бјеласице бавио се академик Зарија Бешић у књигама *Геолошки водић кроз народну републику Црну Гору* (*Титоград*, 1959.), *Геотектонски положај планине Бјеласице* (*Титоград*, 1965.), *Геологија Црне Горе* (*Титоград*, 1969.), и *Геологија Црне Горе: стратиграфија и фаџијали састав Црне Горе* (*Титоград*, 1975.). Професори Р. Михајловић, В. Радуловић су се такође бавили изучавањем геолошких карактеристика овог простора.

Биогеографским и еколошким истраживањима бавио се професор Братислав Атанацковић, где је посебан акцент усмјерио на проучавање типова пејзажа Бјеласице, а нарочито националног парка Биоградска гора (*Типови Пејзажа СР Црне Горе - еколошке основе, просторни развој и заштита*, *Титоград*, 1989. и *Пејзаж као посебна вриједност Националног парка Биоградска гора, Колашин*, 1991.). Биогеографским истраживањима Националног парка Биоградска гора баве се професор Горан Трбић и Дарко Брајушковић у раду *Биогеографски мотиви Националног парка Биоградска гора, Бања Лука*, 2003, где аутори идентификују и појашњавају најзначајније биогеографске мотиве. Проучавањем биогеографских мотива датог простора, бавили су се: Д. Винцек, О. Визи, З. Булић, Д. В. Марковић.

Биолошким садржајима и истраживањима овог простора бавио се професор Радомир Лакушић, који је већ 1963/64 као млади асистент прикупио огромну грађу о вегетацији црногорских планина, а нарочито планине Бјеласице. Велики број радова посветио је новим, ендемичним, реликтним и ријетким врстама у којима је дат преглед и опис нових заједница за науку, а чија је основна тематика била везана за националне паркове међу којима и Биоградску гору (*Практична Биоградска гора на планини Бјеласици у Црној Гори, Сарајево 1970.*)

Професор Слободан Касалица се бавио изучавањем климатских специфичности овог простора, затим С. Станковић се бавио изучавањем језера Бјеласице, а Б. Радоичић је изучавао географске карактеристике планине Бјеласице.

О туризму и заштити животне средине планине Бјеласице писали су професори С.М. Станковић, П. Бошковић, М. Кићовић и многи други. На крају треба истаћи да је планина Бјеласица неисцрпан извор за бројне научне радове из различитих области науке.

Примјери:

1. Атанацковић Б., Вучковић М., *Пејзаж као посебна вриједност Националног парка „Биоградска гора“*, зборник Црногорске Академије наука и умјетности, Колашин, 1991. година.

Природни пејзажи у НП „Биоградска гора“ су предмет истраживања као посебна вриједност овог Националног парка. Научним истраживањима је утврђено да се њихова разноврсност и мозаичност може сврстати у пет типова пејзажа: планински, мезофилни, високопланински, мочварни и антропогони тип. Због изузетних природних и историјских пејзажних вриједности у Националном парку „Биоградска гора“, као „баници природе“, заштита свих типова природних пејзажа трајна је обавеза.

Интервенцијама у антропогеном типу морају претходити мултидисциплинарна проучавања и прије свега потпуна усклађеност са захтјевима укупне природне средине.

2. Бешковић П., *Национални парк Биоградска гора- географско – туризмолошка студија*, СГД, посебна издања, књ. 57, Београд, 1983.

Проблематика и предмет истраживања је комплексно проучавање природних и друштвених карактеристика простора Националног парка „Биоградска гора“. Аналитички се научно и стручно третира географски положај, рељеф, клима, хидрографија, типови земљишта, биљни и животињски свет, културно – историјски споменици и антропогене вриједности. На основу такве анализе сагледавају се могућности заштите и унапређивања природних виједности, заштите и одрживог коришћења простора „Биоградске горе“, прије свега кроз едукативну, научно истраживачку, здравствено – љечилишну, рекреативну функцију и кроз еко и етно туризам, а све у циљу одрживог развоја.

3. Блечин В., *Прилог познавању вегетације планине Бјеласице*, Ботанички институт, Београд, 1960.

Планина Бјеласица обилује разноврсном вегетацијом. Томе је погодовало и погодује више природних фактора, као што су геолошки састав, клима, земљиште и заштита биљног и животињског света. Према досадашњим истраживањима и проучавањима на подручју планине Бјеласице постоји око 2000 врста и подврста виших биљака, међу којима је 20 % ендема Балканског полуострва. У области дендрофлоре до сада је познато 86 врста. Постоје стабла стара и преко 4000 година, а чија је висина преко 60 метара.

4. Блечин В., Лакусић Р., *Прашума Биоградска гора на планини Бјеласици у Црној Гори*, Академија наука и умјетности у Босни и Херцеговини, Сарајево, 1970.

Прашума Биоградска гора је једна од три последње у Европи. Захвата површину од 1600 ха и представља историјску, биолошку, пејзажну, хидролошку, научну и туристичку вриједност за планину Бјеласицу, Црну Гору, европски континент и укупну цивилизацију. Посебан значај прашуме је што представља својеврсну природну лабораторију.

5. Касалица С., *Клима планине Бјеласица*, Зборник радова Црногорске академије наука и умјетности, Колашин, 1991.

На основу анализе метеоролошко – климатских елемената значајним за развој туризма на разматраном простору, дошло се до резултата који указују да средње мјесечне температуре у току летње и зимске туристичке сезоне, инсолација, висина

снијежног покривача и његово трајање, ружа вјетрова – која показје највећу заступљеност тишина у току туристичких сезона , стварају предуслове и позиционирају планину Бјеласицу са њеном подгорином, као престижну и перспективну туристичку дестинацију.

6. *Михаиловић Р., Радуловић В., Геологија планине Бјеласице, Црногорска академија наука и умјетности, Колашин, 1991.*

У раду је дат регионални приказ стратиграфског, фацијалног и литолошког састава, тектонског склопа, геоморфолошких, хидролошких и инжењерско-геолошких одлика Бјеласице са посебним освртом на терен који припада широј зони Националног парка „Биоградска гора“. Такође су истакнуте регионалне сеизмолошке одлике простора планине Бјеласице, у чијој геолошкој грађи знатно учествују еруптивне стијене, као и појаве металних и неметалних сировина и лежишта са нагласком на њихов значај и перспективност.

7. *Р.Лакушић, Б. Атанацковић, М. Вучковић, Природни систем екосистема планине Бјеласице, Зборник Црногорске Академије наука и умјетности, Колашин, 1991.*

Рад садржи резултате тридесетогодишњих истраживања екосистема планине Бјеласице и њене прашуме Биоградске горе. Откривен је, описан и у Модел природног система екосистема укључен велики број појасних, и екстрапојасних и апојасних екосистема нивоа круга, класе, реда, везе, асоцијације, субасоцијације, географске варијанте, висинске варијанте и фацијеса. Свака колона Модела садржи све развојне студије неког климатогеног екосистема, чији је систем трајности управо пропорционалан удаљености од климатогеног екосистема. Свака периода Модела екосистема Бјеласице садржи аналогне развојне фазе свих климатогених, односно најеволутивнијих и најпродуктивнијих екосистема свих колона Модела, те им је степен сложености, брзина еволуције и степен продукције сличан.

Пријављена докторска дисертација „Планина Бјеласица, природно-друштвена проучавања у функцији одрживог развоја“ представља озбиљан научни покушај комплексних природних и друштвених регионалногеографских проучавања дефинисаног простора, са посебним акцентом на идентификовање кључних проблема у дефинисању одрживог модела развоја.

Задатак истраживања везан је за комплексну анализу природних и друштвених компоненти и њихов утицај на одрживи развој посматраног простора.

Генерална структура докторске дисертације :

- ❖ Уводна разматрана
- ❖ Теоријско-методолошки оквир
 - Дефинисање предмета и циља истраживања
 - Преглед основних резултата досадашњих научних истраживања
 - Образложење предложене методологије
 - Основне хипотезе и очекивани резултати
 - Теоријско-методолошки приступ
- ❖ Природна средина као чинилац ревитализације и развоја планине Бјеласице

- > Геолошка грађа
 - > Минерални ресурси
 - > Рельеф
 - > Клима
 - > Воде
 - > Флора и фауна
 - > Еколошки потенцијали и ризици
- ❖ Утицај историјско-географског положаја на развој Бјеласице.
- ❖ Друштвено-географски процеси и проблеми развоја Бјеласице.
- > Савремени регионално-географски положај.
 - > Карактеристике становништва (кретање броја становника, домаћинстава, етничка и витална обиљежја)
 - > Историјски развој насеља.
 - > Привремена насеља- катуни.
 - > Карактеристике савременог развоја насеља.
 - > Културно наслеђе.
- ❖ Савремени економско-географски положај.
- > Неки аспекти и проблеми развоја привреде
 - > Привредно-географске карактеристике и проблеми развоја.
 - > Обим, структура и размјештај туристичких капацитета и обликовање туристичког производа.
 - > Шумско богатство- значајан привредни ресурс.
 - > Сточарство и земљорадња.
 - > Пројекција привредног кретања у функцији одрживог развоја.
- ❖ Модели развоја
- > Развој инфраструктуре и супраструктуре.
 - > Одрживи развој привреде, с посебним освртом на производњу здраве хране.
 - > Одрживи развој екотуризма.
 - > Улога транзитног туризма у одрживом развоју.
- ❖ Закључак
- ❖ Литература и извори.

Кандидат наводи да су регионално-географски процеси, развојне функције и развојни проблеми планине Бјеласице кључна научна питања дисертације на које треба одговорити примјеном одговарајуће методологије. Одговор на ова питања подразумијева јасне циљеве, али и јасне задатке истраживања, који се односе на утврђивање генеричких фактора развоја, на анализу развојних функција и њихових ефеката у простору, мјерено развојним процесима и индикаторима развоја.

У том контексту Ђарко Брајушковић одређује циљ истраживања предложене теме и развија тезу да научни допринос успостави одрживог регионалног развоја планине Бјеласице, подразумијева социо-економску, друштвену и еколошку одрживост, као и да складан и одржив развој регије подразумијева мајузависност човека, природне средине и хуманог развоја.

Сложени развојни процеси регије у форми структурно и хијерархијски различитих периурбаних и руралних система, демографског развоја, специфичних еколошких проблема и сл. су логична и објективно постојећа природно-друштвена обиљежја регије. Због тога, степен њихове условљености и зависности је научни проблем са задатком да утврди генеричке факторе, ограничења, могућности, развојне проблеме и могућа решења. Ови и слични истраживачки задаци, још једном, илуструју сложеност предложене теме, примјену различитих методологија, метода и техника рада. Истраживачки задаци и резултати истраживања треба да испуне научни циљ - израду квалитетне географске студије и могућност њене примјене у различитим областима друштвене праксе.

Радну хипотезу кандидат заснива на утврђеним и општеприхваћеним чињеницама:

- Планина Бјеласица је регионални систем, специфичне регионалне структуре, развојних функција, процеса, и развојних проблема;
- Планина Бјеласица је регионални систем посебних природних обиљежја, ресурса, демографског потенцијала и инфраструктурне уређености;
- Планина Бјеласица је регионални систем који због посебности географског положаја, историјско-географских и савремених услова развоја, има низ компаративних предности у односу на остале регионалне системе у Црној Гори али у одређеним околностима може имати и низ слабости у односу на исте.
- Планина Бјеласица је геолошко-морфолошки, вегетацијски, хидролошки, еоклиматски веома специфична;
- Планина Бјеласица се разликује од свих планина које је окружују; у висинском погледу територија се простире од ријеке Лима (600 м.н.в.) до највећег врха Бјеласице - Црне главе (2139 м.н.в.);
- Просторно-насеобински оквир и функционалне границе регије, током времена, биле су изложене честим промјенама, што се одражавало на специфичност развојних процеса;
- Данашњи развојни процеси у регији, са једне стране условљени су мрежом и подстицајним дејством урбаних и уједно развојних центара у регији, ресурсним потенцијалима, посебно природним, а са друге стране су под утицајем развојних центара у непосредном окружењу;
- Процеси транзиције друштвеног система настали након распада бивше СФР Југославије, процеси глобализације па у одређеној мјери формирања европских регионализама, одражавају се на укупан развој ове регије и перспективу њеног развоја;
- Географска наука, њене методолошке вриједности, и резултати истраживања, чине основ у вредновању и планирању простора, и од непроцијењивог су значаја за планерске институције и тијела која се баве планирањем развоја.

Детерминација природно-географских, друштвено-географских и регионално-географских проблема у развоју планине Бјеласице – сложеног просторног система, дефинисана је низом историјских, политичко-географских, антропогеографских, физичких, инфраструктурних, демографских, економских и сличних процеса, као посљедица транзиције система. Због тога природно-друштвена проучавања подразумијевају изузетно комплексну методологију, која ће дати одговор на

постављене задатке.

Кандидат методологију истраживања заснива на праћењу развојних функција, процеса и развојних проблема, сходно научно прихваћеним индикаторима појединачног и општег регионалног развоја. У том контексту Дарко Брајушковић одређује и методе истраживања које операционализује како у оквиру стандардизованих метода анализе и синтезе, индукције и дедукције, тако и на основу метода иманентних географским истраживањима: историјско-географским, компаративним, статистичким, демографским, математичким и сл. Сложеност истраживања захтијева теренску и кабинетску технику рада.

Докторска дисертација „Планина Бјеласица, природно-друштвена проучавања у функцији одрживог развоја“ кандидата mr Дарка Брајушковића, требала би употребити дефицит научних регионалногеографских сазнања везаних за истраживачки простор, те је реално очекивање да ће имати практичну примјену у различитим областима друштвене праксе (планирање простора, заштита животне средине, туризму, ...).

3. ОЦЈЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

Кандидат, обзиром на своје интересовање и радне обавезе, усмјерен је на област регионалне географије, посебно на област регионалног и одрживог развоја, односно, области у којима је до сада објавио три научна рада и био сарадник у изради двије монографије. Тематика научних радова показује разноврсност аспеката и њихову усмјереност ка познавању географских, првенствено регионалногеографских појава и садржаја. Дакле, досадашњи радови кандидата и двије монографије, везани су за тематику из које је mr Дарко Брајушковић пријавио докторску дисертацију. Тиме је кандидат показао да је у могућности урадити квалитетну докторску тезу из области регионалне географије.

Своју научно-истраживачку активност, усмјерио је на простор планине Бјеласице, њене сложене регионалногеографске процесе и природно-друштвене проблеме, који подразумијевају научни осврт на низ физичко-географских, друштвено-географских, антропогеографских, историјско-географских и сличних проблема и процеса.

Постављени циљ истраживања кандидат планира реализовати комплексном истраживачком методологијом, методама и теникама истраживања. На основу историјског, морфолошког, функционалног, структурно-функционалног и дијалектичког методолошког приступа, кандидат ће истраживања заснивати на сложеним природно-друштвеним проучавањима, утврђивању и праћењу развојних функција, развојних процеса и развојних проблема. Методе које планира примјењивати у истраживању су опште и посебне. У опште методе кандидат убраја анализу и синтезу, индукцију и дедукцију, а у посебне, оне иманентне географским истраживањима (историјско-географске, компаративне, статистичке, ...). Кандидат ће се при обради овако сложене проблематике суочити са бројним и разнозначним општим, посебним и појединачним питањима регионалногеографских процеса и њиховим специфичним импликацијама на одрживи развој истраживаног подручја. Комисија констатује да је кандидат досадашњим радом показао научну зрелост и оспособљеност за бављење научним истраживањима на пољу географских наука.

Чланови Комисије не сумњају да ће кандидат успјешно обавити постављени научно-истраживачки задатак, и на основу претходно утврђеног, констатује да мр Дарко Брајушковић испуњава све законске одредбе, формалне и суштинске услове, да му се одобри рад на докторској дисертацији из географских наука и предложена тема под насловом „**Планина Бјеласица, природно-друштвена проучавања у функцији одрживог развоја**“.

Комисија предложену тему оцењује као конзистентну и актуелну научно-истраживачку цјелину од фундаменталног и апликативног значаја, те предлаже Наставно-научном вијећу Природно-математичког факултета у Бањој Луци да прихвати предложену тему и да приједлог прослиједи Универзитету на коначно усвајање.

ПОТПИС ЧЛНОВА КОМИСИЈЕ

1.

др Мирко Грчић редовни професор,
Географски факултет Универзитета у
Београду, ужа научна област: Друштвена
географија, предсједник;

2.

Др Игор Зекановић, ванредни професор,
Природно-математички факултет
Универзитета у Бањој Луци, ужа научна
област: Регионална географија, члан;

3.

Др Миленко Живковић, ванредни професор,
Природно-математички факултет
Универзитета у Бањој Луци, ужа научна
област: Регионална географија, члан.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложение, односно разлоге због којих не жели да потпише извјештај.